

Állásfoglalás a tájgazdálkodásért

Előterjesztő: WWF Magyarország

A természeti erőforrások állapotromlásának egyik legfontosabb előidézője hazánkban a környezeti adottságokhoz igazodó gazdálkodási rendszerek eltűnése, a tájak kiszígerelése, egészséges működésüket biztosító alrendszereik megszüntetése. Mivel Magyarországon a mezőgazdaság messze a legnagyobb területhasználó – hazánk 57,6%-a agrárterület – **a természeti adottságokhoz igazodó területhasználat ösztönzése kulcskérdés.** Az éghajlat változásával a hőmérséklet és a csapadék tér- és időbeni eloszlása egyre szélsőségesebbé válik, ami tovább rontja az ökológiai rendszerek működését, a természeti erőforrásaink megújuló képességét. A vízháztartás szélsőségei, különösen az aszály fokozottan sújtja az országon belül a Tiszai Alföldet, homokhátságainkat.

Ezek nem a jövő problémái, itt vannak velünk, ezért **a természeti rendszerek működéséhez illeszkedő, azokkal való együttműködést, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodást segítő tájgazdálkodás feltételeinek megteremtését mielőbb el kell kezdeni.** Kiváló lehetőséget biztosít ehhez a Közös Agrárpolitika Támogatási rendszerének jelenleg zajló megújítása, ami a vidéki táj megőrzését is céljául tűzi ki. Ezért a Környezet- és Természetvédő Civil Szervezetek Országos Találkozója az alábbi állásfoglalást adja ki.

A támogatáspolitikában, jogi rendszerben, oktatásban szükséges sürgető változtatásokról

A mezőgazdasági támogatásokat csak a táji adottságokhoz igazodó gazdálkodási módokhoz szabad nyújtani. A természeti rendszereket túlhasználó gazdálkodás a ma élő és a jövő nemzedékek megélhetését veszélyezteti.

A vizek megtartása a tájban a társadalom számára értékkel bír, míg a tájak kiszáradását okozó tevékenységek károsak. A vizes élőhelyek számos ökológiai szolgáltatást nyújtanak az ember számára is. A víz jelenléte és körforgása a tájakban hőkiegyenlítő hatású, így csökkenti az időjárási szélsőségek, pl. a hőhullámok és a fagy lokális hatását. A tájakban bőséggel jelen lévő folyó- és állóvizek és a dús, természetszerű vegetáció hozzájárul többek között a harmatképződéshez, ami szárazabb területeken különösen értékes. Mivel a vizek megtartása gazdasági és természeti hasznokat nyújtó közérdek, ezért a gazdálkodókat közpénzekkel is ösztönözni kell, hogy biztosítsanak helyet a víznek területeiken. A vizes élőhelyek számát és területét növelni szükséges, hiszen jótékonyan hatnak a mikroklimára.

A támogatáspolitikai ösztönzők mellé a tájba illeszkedő gazdálkodást és a vizek megtartását ösztönző jogszabályi feltételeket is szükséges biztosítani. A természetesen megjelenő őshonos fajokat és vízborítást a termőföldeken nem szabad gyomnak, illetve hasznosítási kötelezettség elmulasztásának, vagy engedély nélküli más célú hasznosításnak tekinteni. A művelési ágnak megfelelő hasznosításba az őshonos fajokkal fedett természetes élőhelyfoltokat, szegélyeket és vizes élőhelyeket is bele kell érteni, és az ilyen ökológiai szempontú területek fenntartását támogatáspolitikai eszközökkel is szükséges ösztönözni.

Az agroökológiai szemléletű művelési módokat folytató, és arra áttérő gazdálkodókat tevékenységükben kiemelten támogatni szükséges. Az agroökológiai tevékenységek sokszor nem illeszkednek a művelési ágak és támogatáspolitikai feltételek kötött rendszerébe (pl. agroerdészeti rendszerek), annak ellenére, hogy a mezőgazdasági haszonvétel mellett fontos ökoszisztéma-szolgáltatásokat, természeti erőforrások megújulását elősegítő területhasználatot jelentenek, vagyis közérdekű célokat valósítanak meg. Szükséges, hogy jogszabályi és finanszírozási támogatásban részesüljenek az ilyen gazdák. A támogatási és jogszabályi rendszernek megfelelő rugalmassággal kell lehetővé tenni az évszázados tapasztalatokon alapuló hagyományos tájhasználati módok fenntartását és ezek terjedését is.

Helyre kell állítani a kistáji vízrendszerek működését és a támogatási rendszer megváltoztatásával segíteni a gazdákat, hogy átálljanak természetes módszerekre alapozott vízmegtartó tájgazdálkodásra. Az elmúlt évszázadok lecsapolást, vízelvezetést fókuszba helyező vízgazdálkodása helyett a természetes módszerekre alapozott, klímaalkalmazkodást elősegítő, vízvisszatartó vízgazdálkodásra lenne szükség. A paradigmaváltáshoz a vízügyi ágazat mellett a földhasználók szemléletváltása is szükséges, amelyhez azonban támogatáspolitikai és jogi ösztönzők kellenek.

A meglévő gyepek védelme, illetve a gyepek területének növelése elengedhetetlen a fenntartható vízgazdálkodásra való átálláshoz. A szántóföldi művelésre termőhelyi adottságok miatt alkalmatlan területek gyepesítése elősegíti a gyepterületek arányának növelését. A gyepgazdálkodás összeegyeztethető az időszakos vízborítással, amely klímaalkalmazkodási és takarmánygazdálkodási szempontból is kiemelkedő fontosságú, ezért a gyepterületek arányának növelése elengedhetetlen természeti erőforrásaink megőrzése szempontjából. A gyepek karbantartása érdekében az extenzív, legeltető állattartás fejlesztése is szükséges.

Meg kell állítani a termőföldek elvesztését. Az elmúlt években riasztó arányú a termőföldek művelésből való kivonása, leburkolása, beépítése. A termőföldvédelmi szabályozás gyengítése alkotmányellenes, mivel visszalépést jelent a környezet már elért védelmi szintjétől. A lebetonozott területek elvesznek az agrárium és természet számára, ezért a zöldmezős beruházások helyett a barnamezős beruházásokat kell támogatni, és megerősíteni a termőföldek védelmét, felülvizsgálni a jelenlegi termőföldvédelmi szabályozást.

A korábbiaknál hatékonyabb támogatást kell nyújtani a szegélyélőhelyek telepítéséhez és fenntartásához, a különös tekintettel vizes élőhelyek partjai mentén. A táblák mentén futó szegélyek kulcsfontosságúak az agrártájba ékelődő természetes élőhelyek ökológiai kapcsolatainak megteremtéséhez és beporzó rovarok védelméhez. A táblaméreték korlátozásával és a közöttük futó szegélyek telepítésével a kapcsolatok helyreállíthatók.

A fiatalokban tudatosítani kell, hogy jelenlegi életformánk önveszélyes és be kell vonni őket a fenntarthatóság felé vezető utak keresésébe. A jelenleg domináns vízgazdálkodásból, tájhasználatból, gazdálkodásból adódó környezeti kockázatokat, a megmaradásunkat veszélyeztető trendeket az alsó-, közép- és felsőoktatásban hangsúlyosan meg kell jeleníteni.

A fiataloknak minél korábban meg kell ismerkedniük a civilizációnkat fenyegető emberi tevékenységekkel, a lehetséges megoldásokkal, a rendszerszintű változtatás szükségességével. A kreatív, közösségekre alapozott megoldáskeresésbe aktívan be kell vonni őket.

Felhívás a civilekhez

2021 őszén zajlik a 2023–2027 közötti időszak mezőgazdaságának és vidékfejlesztésének hazai feltételeit meghatározó **Közös Agrárpolitika magyar stratégiai tervének társadalmazása**. Az ország kiszáradásának megállítása, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás szempontjából kulcsfontosságú, hogy a fenntartható gazdálkodást ösztönző stratégiai tervet készítsen hazánk. A terv társadalmazása során ezt a civileknek szorgalmaznia kell. Fontos hogy a stratégiai terv véleményezésében minél többen vegyenek részt, közösen lépjenek fel.

A hazai fenntartható gazdálkodás mintáinak erősítése, terjesztése érdekében erősíteni kívánjuk az ezek iránt elkötelezett gazdák, civilek, oktatók, kutatók kapcsolattartását. Fontosnak tartjuk, hogy a fenntartható tájhasználat modelljeit működő gazdaságokban lehessen megtekinteni, legyen alkalom tapasztalatcserére, közös gondolkodásra. Tangazdaságok, tanulmányutak mellett képzések szervezését, és **a fenntartható jövőnket szolgáló gazdálkodás, a vidék megújulása iránt elkötelezett személyek, csoportok hálózati együttműködését szorgalmazzuk.**